

Đờn Ca Tài Tử

TRÊN ĐẤT TÂY ĐÔ

Các nghệ nhân đang trình diễn trong chương trình “Tài tử miền sông nước”.

Đờn ca tài tử (ĐCCTT) là một loại hình nghệ thuật đặc trưng của miền Tây Nam Bộ. Đờn ca tài tử ra đời khá muộn so với các dòng nhạc khác của dân tộc, nó đã trở thành hơi thở trong đời sống của người dân nơi đây. Bởi lẽ, những âm sắc, ngôn từ của ĐCCTT dễ nghe, dễ hát, mộc mạc, chân phương và gần gũi như tính cách của con người Nam Bộ nói chung, con người vùng đất chín rồng nói riêng.

Ngược dòng lịch sử để tìm hiểu nguồn gốc và xuất xứ của ĐCCTT là một trong những hoạt động cần thiết khi nghiên cứu loại hình nghệ thuật này. Theo sử sách ghi lại rằng, từ thuở mang gươm đi mở cõi, cha ông ta đã đi khai phá vùng đất hoang sơ chưa có bóng dáng của con người. Trên bước đường di dân lập nghiệp trong môi trường hoang dã, cha ông ta cảm giác sợ hãi trong môi trường *hoang sơ và lạnh lẽo ấy* “Tới đây xứ sở lạ lùng, Chim kêu cũng sợ, cá vùng cũng ghê”. Theo tác giả Võ Trường Kỳ (2013) cho rằng: “Các thế hệ người Việt có xuất xứ từ Bắc Bộ, Trung Bộ vào khai mở đất Nam Bộ định cư, lập nghiệp, không chỉ mang theo những công cụ lao động sản xuất và sinh hoạt cho đời sống vật chất và tinh thần, mà ngay trong mỗi cá nhân, dù ít hay nhiều, họ đều mang theo các giá trị văn hóa phi vật thể; từ nghi lễ, phong tục, tập quán, tín ngưỡng cho đến các hình thức hoạt động vui chơi, giải trí, văn hóa, văn nghệ dân gian...”.

Và ĐCCTT ra đời trong hoàn cảnh như thế, lúc đầu, âm nhạc trên vùng đất mới còn khá khiêm tốn về bài bản, hơi điệu, chỉ có hai điệu Bắc và Nam, cùng một số hơi ngũ của ca nhạc Huế. Sau nhiều thập niên hình thành đến đầu thế kỷ XX, bài bản ĐCCTT được sáng tác lên đến cả trăm. Tuy nhiên, trong giới chọn ra 20 bài bản tiêu biểu dùng để truyền dạy, so tài gọi là 20 bài bản tổ. Trong đó, có 03 bài bản thuộc điệu thức Nam, 06 bài bản thuộc điệu thức Bắc, 07 bài bản thuộc điệu thức Bắc lẻ và 04 bài bản thuộc điệu thức Oán.

Theo các tư liệu và nhiều nhân chứng kể lại, từ thập niên đầu thế kỷ XX đến trước cuộc kháng chiến chống Pháp, vùng Cần Thơ trở thành một trong những cái nôi ĐCCTT với những “lò” truyền nghề cùng nhiều danh ca, danh cầm nổi tiếng khắp Nam Kỳ, có nhiều sáng tạo, đóng góp quan trọng trong sự hình thành, phát triển nghệ thuật ĐCCTT, điển hình như: Soạn giả Trương Duy Toàn là người viết lời nhiều bài bản ĐCCTT, được xếp vào hàng kinh điển như: “Bùi Kiệm thi rớt trở về”; nghệ sĩ nhân dân Tám Danh góp phần phát triển ĐCCTT thành sân khấu cải lương, truyền dạy cho nhiều nghệ sĩ nổi tiếng Kim Lan, Kim Cúc (Thốt Nốt). Các giọng ca tài tử Năm Cần Thơ, Bạch Huệ trở thành ngôi sao lừng danh đến hôm nay khó ai bì kịp.

* Bảo tồn và phát huy di sản Đờn ca tài tử tại Cần Thơ

Thành phố Cần Thơ, vinh dự là 01 trong 21 tỉnh, thành sở hữu nghệ thuật Đờn ca tài tử Nam Bộ, đã được tổ chức UNESCO vinh danh là di sản văn hóa phi vật thể đại diện của nhân loại. Từ đó, Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch chủ động tham mưu Ủy ban nhân dân thành phố ban hành Đề án “Bảo vệ và phát huy nghệ thuật ĐCTT Nam Bộ tại thành phố Cần Thơ, giai đoạn 2016 - 2020”, trong đó đề ra những nhiệm vụ giải pháp thiết thực, triển khai thực hiện hiệu quả như:

Tăng cường công tác tuyên truyền, giới thiệu, phổ biến nghệ thuật ĐCTT đến mọi tầng lớp Nhân dân; Ban hành các chính sách nhằm bảo vệ và phát huy giá trị nghệ thuật ĐCTT; Tạo điều kiện, môi trường thuận lợi cho các câu lạc bộ, đội, nhóm ĐCTT phát triển và tham gia biểu diễn; Công tác xây dựng các mô hình biểu diễn nghệ thuật ĐCTT mới; Đào tạo, nâng cao chất lượng, số lượng nguồn nhân lực kế thừa và phát huy giá trị nghệ thuật ĐCTT; Mở các lớp tập huấn trao truyền nghệ; Đẩy mạnh xã hội hóa hoạt động ĐCTT; Đưa hoạt động ĐCTT trở thành một ngành cung ứng dịch vụ; Tăng cường công tác kiểm kê, sưu tầm các bản ĐCTT, tài liệu, hiện vật ở các địa phương; Sáng tác bản đờn mới, viết lời ca mới; Nghiên cứu khoa học, biên soạn, in ấn phẩm, thực hiện phim về ĐCTT... Từ đó góp phần khẳng định sức sống và giá trị của nghệ thuật ĐCTT trong giai đoạn hội nhập hiện nay; tạo nên chuyển biến và sự lan tỏa mạnh mẽ đến đông đảo nhân dân trong toàn thành phố, đối với việc bảo vệ và phát huy giá trị nghệ thuật truyền thống của dân tộc.

Đã mang đến nhiều hiệu quả thiết thực trong phát triển phong trào ĐCTT thành phố: Số lượng CLB, đội, nhóm ĐCTT, số nghệ nhân tăng lên gấp đôi; số nghệ nhân đón nhận danh hiệu vinh dự nhà nước tăng lên nhiều so với thời điểm trước khi triển khai Đề án; Hoạt động tập huấn, bồi dưỡng kiến thức về ĐCTT được thành phố tổ chức thường xuyên, phương thức tổ chức được đổi mới theo hướng linh hoạt, đa dạng, phù hợp; Hoạt động giao lưu, Hội thi, Hội diễn các cấp được

Cảnh quay hình trong chương trình “Tài tử miền sông nước” tại Chợ nổi Cái Răng.

đổi mới hình thức và mở rộng quy mô; Nhiều mô hình hoạt động ĐCTT mới, chương trình biểu diễn ĐCTT gắn với du lịch được tổ chức; Huy động được nhiều đơn vị nghệ thuật, CLB, đội nhóm ĐCTT tham gia biểu diễn; Chất lượng các chương trình ngày càng nâng cao. Đến nay, toàn thành phố Cần Thơ có 263 câu lạc bộ Đờn ca tài tử, với 2.223 nghệ nhân tham gia (gồm 272 nghệ nhân đờn, 1.951 nghệ nhân ca), trong đó có 498 nghệ nhân ca được 20 bài bản Tổ, trong đó có 12 nghệ nhân được phong tặng danh hiệu Nghệ nhân ưu tú - lực lượng quan trọng thực hiện vai trò nuôi dưỡng và truyền ngọn lửa đam mê ĐCTT cho nhiều thế hệ.

Nhằm đa dạng hóa hình thức tuyên truyền, quảng bá nghệ thuật ĐCTT đến người mộ điệu, Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch phối hợp Đài Phát thanh và Truyền hình TP. Cần Thơ thực hiện Chương trình “Tài tử miền sông nước” vào lúc 16 giờ 50 phút thứ bảy hàng tuần trên sóng Đài Phát thanh và Truyền hình TP. Cần Thơ. Đây là hoạt động giới thiệu, quảng bá, nghệ thuật ĐCTT bằng hình thức mới, tuy vừa được tổ chức từ năm 2019 đến nay nhưng hoạt động được các nghệ sĩ, nghệ nhân, giới mộ điệu đánh giá cao bởi chương trình đem ĐCTT đến gần hơn với công chúng, mọi tầng lớp, độ tuổi, giới tính đều có thể đón xem, thưởng thức, tìm hiểu thông qua kênh truyền hình; đồng thời đây cũng là mô hình hay được các tỉnh, thành phố bạn nghiên cứu, học tập.

Thông qua 20 kỳ quảng bá nghệ thuật ĐCTT đã mời hơn 20 lượt nghệ sĩ, nghệ nhân am hiểu về nghệ thuật ĐCTT phân tích, giảng giải, trình diễn về các điệu thức của 20 bài bản Tổ và mời hơn 200 lượt nghệ nhân đờn, nghệ nhân ca truyền dạy, thể hiện bài bản của nghệ thuật ĐCTT, với 20 CLB ĐCTT, gần 80 học sinh, sinh viên các trường học trên địa bàn tham gia. Với nội dung giới thiệu về hoạt động và sự am hiểu về ĐCTT của nhiều đối tượng là học sinh, sinh viên, người lao động..., diễn giả phân tích về nội dung đề tài, biểu diễn mẫu phục vụ người mộ điệu, thông qua đó, nâng cao nhận thức, ý thức trách nhiệm của mọi tầng lớp Nhân dân, trong công tác bảo vệ và phát huy loại hình nghệ thuật này.

Bảo vệ và phát huy thì nghệ thuật ĐCTT đã khẳng định được vai trò quan trọng đối với đời sống tinh thần của người dân Cần Thơ, là sân chơi bổ ích cho người lao động, môi trường để nuôi dưỡng tâm hồn của con người vùng đất Tây Đô, tạo ra sự gắn kết cộng đồng, nhất là trong thời kỳ hội nhập quốc tế hiện nay ■